

Vloevelden, of vloeiveiden van Tilburg

Tilburg wil een kanaal naar de stad krijgen

Nadat de opkomende industriestad Tilburg, die vanouds niet aan bevaarbaar water was gelegen, al eerder pogingen in het werk had gesteld om een kanaal naar de stad te krijgen leek dit in het midden van de jaren '50 van de 19e eeuw te gaan lukken. In die tijd, toen de spoorwegen nog maar nauwelijks in opkomst waren, werden in het oosten en zuiden van ons land door verschillende instanties plannen voor kanalen gemaakt. Een hiervan was dat van de voormalige majoor-ingenieur Jean Esaije Duijvené, die een kanaal ontwierp van de Donge bij 's-Gravenmoer naar Tilburg, met een zijkanaal naar Riel. Om de rentabiliteit van dit kanaal te vergroten wilde Duijvené tevens vloevelden langs dit kanaal aanleggen, en zodoende de heidevelden, die het kanaal zouden begrenzen, in cultuur te brengen. Hiervoor werd hem op 9 augustus 1855 door de minister van Binnenlandse Zaken concessie verleend.

Duijvené was zelf niet kapitaalkrchtig genoeg om een dergelijk werk op eigen kosten uit te laten voeren. Daarom zocht hij contact met Amsterdamse financiers, die dergelijke werken als beleggingsobject zagen. Deze namen verbinding op met personen in Tilburg, die het kanaal als gunstig voor de stad zagen en hierin wel geld wilden beleggen. Evenals in Amsterdam werd in Tilburg een commissie gevormd, die nauwe contacten met de Amsterdamse onderhield. De Amsterdamse commissie was duidelijk de belangrijkste, daar hier het grootste deel van de benodigde gelden vandaan moest komen.

Al in 1856 bleek, dat een spoedige financiëring van het project niet haalbaar was. In die tijd werden plannen ontwikkeld voor een spoorlijn van Vlissingen via Tilburg naar Venlo en Roermond, met enige zijlijnen en de meeste kapitalisten achtten een kanaal overbodig wanneer deze spoorlijn gerealiseerd werd. De zaak bloedde dan ook dood en Tilburg zou haar kanaalverbinding pas door ingrijpen van de Staat der Nederlanden in het begin van de 20e eeuw krijgen.

De Tilburgse 'vuilwaterkwestie'

De boeren van Moergestel hadden van de door het landschap slingerende beekjes veel wateroverlast. Toen rond 1912 de Oisterwijkse bossen en omgeving door Natuurmonumenten werden aangekocht om het landschap en de natuur te redden, kon dit initiatief op weinig waardering rekenen in de Moergestelse gemeenteraad. Op 24 januari 1913 behandelde de gemeenteraad een verzoek van Natuurmonumenten om een financiële bijdrage te leveren zodat het landgoed De Hondenberg behouden kon blijven. Het raadslid Kees Ketelaars vertolkte de visie van de boeren. Hij beschouwde De Hondenberg niet bepaald als een 'schoon landgoed'. Het belang van Moergestel was er meer mee gediend indien de rivieren onder Oisterwijk, en dan vooral de achterste stroom, eens goed in orde werden gehouden, zodat het water uit de beekgronden beter zou wegstromen. De overige leden van de gemeenteraad deelden de zienswijze van Ketelaars en het subsidieverzoek van Natuurmonumenten werd afgewezen. In 1918 trof een subsidieverzoek van de VVV-Oisterwijk eenzelfde lot.

Moergestel werd rond 1918 met een levensgroot milieuprobleem geconfronteerd. Al decennialang vervuilde de Tilburgse wollenstoffenindustrie de Leij, waarvan vooral Berkel-Enschot en Oisterwijk de negatieve gevolgen van stank en verontreiniging ondervonden. Na jarenlang procederen van de Oisterwijkse fabrikant Frits Holleman deed de Hoge Raad in 1915 een voor de gemeente Tilburg negatieve uitspraak. In plaats van dure verbeteringen in de afwatering aan te brengen koos het Tilburgse gemeentebestuur ervoor om schadevergoedingen te betalen. Ook Moergestelse grondeigenaren, zoals Henri Witlox, dagvaardden de gemeente Tilburg. Intussen werkte de gemeente Tilburg aan een betaalbare oplossing voor de 'vuilwaterkwestie'.

Op voorstel van de Heidemaatschappij kwamen in 1917 plannen op tafel om via biologische reiniging door middel van drainage- of vloeivelden de vervuiling van de Leij te stoppen. De Tilburgse gemeenteraad besloot in 1918 het verontreinigde water uit te storten over gronden die vooral op Berkel-Enschots en Moergestels grondgebied lagen. Tilburg wilde daarom overgaan tot onteigening van die gronden gelegen ten noordwesten van de provinciale weg naar Moergestel, tussen Leij en trappistenklooster en Bakseven en Galgeven. Het gemeentebestuur van Tilburg gaf een positieve draai aan de plannen door te stellen dat de velden na doortrokken te zijn met het slib uitstekend geschikt zouden zijn voor tuinbouwdoeleinden.

Het felste protest tegen de Tilburgse plannen kwam van de NV Maatschappij 'Mooi Nederland', die landhuizen wilde bouwen rondom het Galgeven. Dit water muntte uit door zuiverheid en eind negentiende eeuw wilde een Franse ingenieur er daarom een kunstzijdefabriek vestigen. De drainageplannen zouden volgens 'Mooi Nederland' ook de pas ontgonnen heidevelden weer onvruchtbaar maken. Tevens betekenden de plannen een streep door de initiatieven om te komen tot een tramlijn van Tilburg via Oisterwijk naar Moergestel en Oirschot, die aan het toerisme een extra impuls zou kunnen geven. Ook de familie Van den Bergh was door de Tilburgse plannen onaangenaam verrast. De eigendommen van de familie waren precies in het door Tilburg uitgekozen gebied gelegen. De Van den Berghs tekenden protest aan tegen de door Tilburg ingezette spoedonteigening. Zij schakelden twee deskundigen in: prof. ir. Chr. Visser, hoogleraar te Delft en ir. H. Kessener, hoofd van de scheikundige dienst van de Arbeidsinspectie in Den Haag. Ook de abt van de trappisten en de bierbrouwerij De Schaapskooi protesteerden fel, evenals de Gezondheidscommissie voor Oisterwijk en omstreken, waarin George Perk een vooraanstaande rol speelde.

De burgemeesters van Moergestel en Berkel-Enschot, Maeijer en Brenders, werden uitgenodigd door het gemeentebestuur van Tilburg om over de plannen te beraadslagen. Volgens een verslag van die bijeenkomst zou Brenders gezegd hebben geen bezwaren te hebben mits het afvalwater voldoende gezuiverd werd. Hij verzette zich echter wel tegen eventuele plannen tot grenswijziging. Maeijer merkte op dat hij in het algemeen ook geen

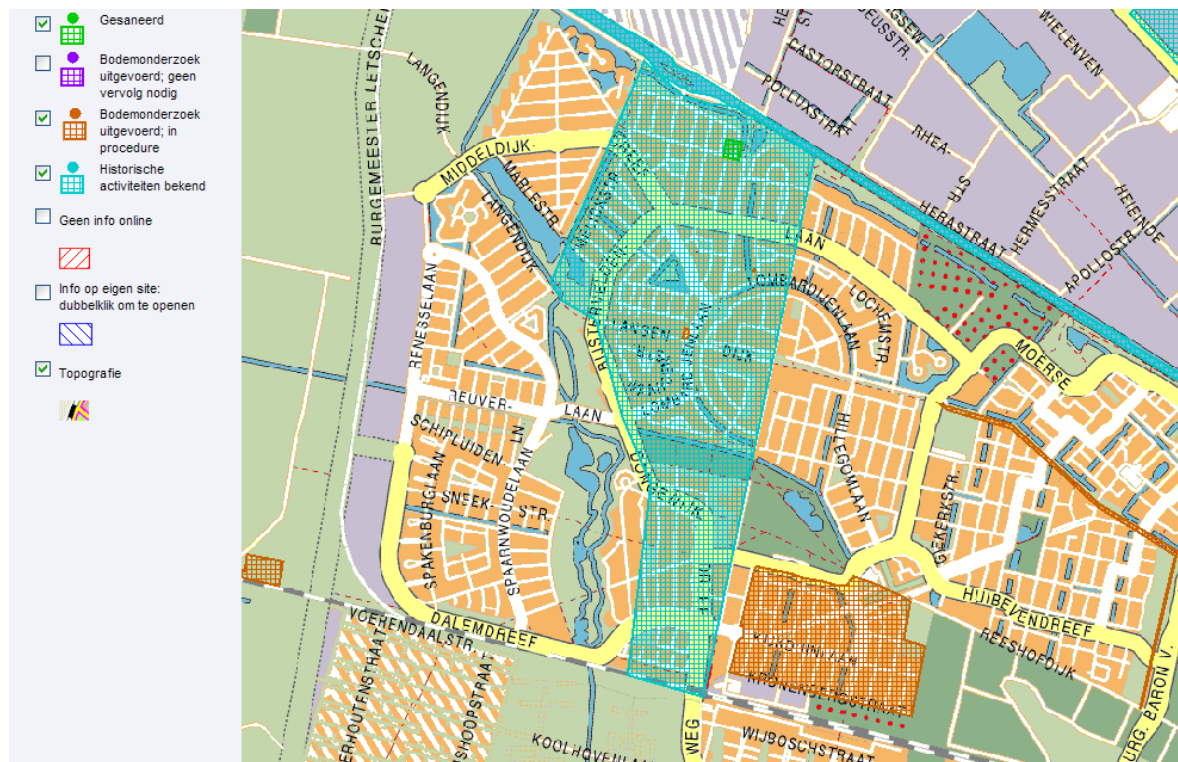
bezwaar had tegen de zuivering en dat het hem geruststelde dat het gezuiverde water zou worden geloosd op de Leij.

Wel had hij bezwaar tegen het gebruiken van gronden die net ontgonnen waren en daarom stelde hij voor om de velden meer op de Buntscheheide te plannen. Nadat echter een storm van kritiek op de Tilburgse plannen was losgekomen, liet Maeijer weten dat het verslag van de Tilburgse bijeenkomst geen recht gedaan had aan hetgeen hij daar naar voren had gebracht. De eindconclusie van het gesprek met het Tilburgse gemeentebestuur was volgens hem de plannen eerst eens duidelijk in kaart te brengen en dan pas verder te spreken.

Op 7 januari 1919 vergaderde de Moergestelse gemeenteraad over de Tilburgse drainageplannen. Burgemeester Maeijer stelde zich nu op aan de kant van degenen die een scherp protest wilden aantekenen. De uitstapjes van de Tilburgers langs de vruchtbare velden zouden door de vervuiling geheel stoppen en dat betekende een strop voor de Moergestelse horeca. De gemeenteraad steunde Maeijer en een adres werd gestuurd aan de koningin waarin niet alleen melding werd gemaakt van de toeristische belangen maar ook van het feit dat het ontoelaatbaar was om in een tijd van schaarse aarde en voedingsmiddelen landbouwgronden te onttrekken. Tilburg moest maar lozen op de zogenaamde Witsie, gelegen ten westen van Tilburg. De protesten hadden succes. Tilburg kreeg in 1922 geen steun van het Rijk voor het spoed-onteigeningsverzoek. En daarmee waren de plannen van de baan.

Vanaf die tijd begint de gemeente Tilburg druk te experimenteren met verschillende manieren om haar afvalwater te reinigen. Een van die methoden waar men al langer mee werkte was het instellen van zogenaamde vloeiveiden op redelijk korte afstand van de stad. De eerste vloeiveide werd in gebruik gesteld in 1903.

Op de toch niet bruikbare woeste gronden op de Witsie, ten westen van de stad, werd het water gezuiverd door bezinking en drainage. Leuke bijkomstigheid was dat de droge heidegronden ontgonnen konden worden voor de tuinbouw.

De omgeving van de Goirkestraat, hier lagen veel textiel fabrieken, bleef echter gewoon op de Zandleij lozen. Om gelijksoortige problemen als met de gemeente Oisterwijk niet te krijgen met de gemeente Udenhout werd besloten ook aan de noordelijke rand van Tilburg vloeivelden aan te leggen.

In het kader van een werkverschaffingsproject in de crisisjaren, werd tussen 1919 en 1929 met mankracht een gebied van 140 hectaren omgebouwd. De aangelegde vloei- en drainagevelden zuiverden het vuile water waarna het in gezuiverde vorm via de Zandleij naar de Bergse Maas afgevoerd kon worden. Tot in 1972 hebben deze velden dienst gedaan, waarna de nieuw gebouwde waterzuivering, de Awri-Noord, deze taak overnam.

In dit gebied, waar eens de vloeivelden lagen, is men enkele jaren geleden begonnen met de aanleg van het zogenaamde Noorderbos. Een stuk nieuwe natuur met af en toe een stuk authentieke natuur ertussen. Hier zijn nu nog de restanten terug te vinden van dit grote werkverschaffingsproject uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Je ziet er nog oude sluisjes, waterlopen en bassins. Een stukje vergane glorie uit de vroege twintigste eeuw.

Omschrijving

Werklozen voorzieningen. In de werkverschaffing te Tilburg worden werklozen tewerk gesteld in diverse projecten (1927) Foto: Bij het bassin, waarin het vuile water vóór 't oppompen opgevangen wordt, na een rooster gepasseerd te zijn, waarvoor de mede gevoerde stukjes hout en grove vuildelen worden vastgehouden. De vuile vetlaag ziet men drijven.

MEER WETEN?

Bekijk ook eens onze website

<http://www.tilburg-taxatie.nl>

